

NOTA INFORMACYJNA

Ramy Kwalifikacji w Europie: modernizacja edukacji i szkoleń

Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji dokładniej pokazują wzajemne powiązania między różnymi kwalifikacjami, a także poziomami i rodzajami kształcenia

Zazwyczaj kwalifikacje są klasyfikowane w oparciu o wkład poczyniony w związku z kształceniem, czyli biorą pod uwagę instytucje wydające świadectwa i dyplomy oraz czas trwania nauki. Obecnie w Europie to podejście się zmienia, gdyż istotną rolę zaczynają odgrywać Ramy Kwalifikacji.

Krajowe Ramy Kwalifikacji (KRK), obejmujące wszystkie poziomy i rodzaje kwalifikacji, oparte są na efektach kształcenia (uczenia się), które określają, co posiadacz danego świadectwa czy dyplomu wie, rozumie i potrafi wykonać. Ponadto, dzięki powiązaniu z Europejskimi Ramami Kwalifikacji (ERK), KRK pomagają zainteresowanym osobom, a także pracodawcom, dokonywać porównań między poziomem świadectw i dyplomów wydawanych w kraju i za granicą (Ramka 1).

Lepsze zrozumienie znaczenia określonych kwalifikacji ułatwia przechodzenie z jednego rodzaju lub poziomu kształcenia do innego, na przykład z kształcenia ogólnego do zawodowego, z kształcenia w szkole (formalnego) do nauki zawodu u pracodawcy czy z kształcenia policealnego do wyższego i odwrotnie. We wszystkich takich przypadkach można uwzględnić poprzednie dokonania edukacyjne, co sprawia, iż bez specjalnych przeszkód możliwe jest kontynuowanie nauki w dowolnej chwili we własnym kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Krajowe Ramy Kwalifikacji już od dawna funkcjonują we Francji, Irlandii i Wielkiej Brytanii. Natomiast Europejskie Ramy Kwalifikacji, wprowadzone w 2004 roku, zainspirowały rozwój KRK w innych krajach Europy. Cedefop monitoruje proces tworzenia i wprowadzania 38 KRK ⁽¹⁾ w 34 krajach ⁽²⁾.

Ostatni raport Cedefop ⁽³⁾ wskazuje, iż prawie wszystkie kraje uznały, że najlepszym sposobem powiązania kwalifikacji krajowych z ERK będą właśnie Ramy Krajowe.

Do końca 2011 roku Belgia (Flandria), Czechy, Dania, Estonia, Francja, Holandia, Irlandia, Litwa, Łotwa, Malta, Portugalia i Wielka Brytania (Anglia/Irlandia Północna, Szkocja i Walia) powiąza kwalifikacje krajowe z ERK, natomiast włączanie poziomów ERK do krajowych świadectw i dyplomów rozpocznie się w 2012 roku.

Ramka 1. Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji – wprowadzenie

Krajowe Ramy Kwalifikacji szeregują kwalifikacje na podstawie poziomów opartych na efektach kształcenia (uczenia się). Poziomy KRK odzwierciedlają to, co wie, rozumie i potrafi wykonać posiadacz danego świadectwa bądź dyplomu.

Europejskie Ramy Kwalifikacji tworzą wspólne ramy odniesienia, funkcjonujące jako instrument przełożenia pomiędzy różnymi systemami i poziomami kwalifikacji, niezależnie od tego, czy dotyczą one kształcenia ogólnego, wyższego czy zawodowego. Celem ERK, które zostały oficjalnie przyjęte w 2008 roku po 4 latach przygotowań, jest wspieranie uczenia się przez całe życie oraz mobilności obywateli ⁽⁴⁾.

Różne zamierzenia i cele

Możliwość dokonywania międzynarodowych porównań między kwalifikacjami jest istotna dla wszystkich krajów i stanowi jeden z czynników tłumaczących tak szybki rozwój KRK. Trzeba jednak pamiętać o tym, iż Ramy w dużym stopniu odzwierciedlają cele i potrzeby poszczególnych krajów.

Takie kraje jak Chorwacja, Islandia czy Polska uważają KRK za narzędzia służące reformom, które w bezpośredni sposób mają poprawić spójność, jakość i odpowiedniość istniejącego systemu. W konsekwencji

⁽¹⁾ Wielka Brytania posiada odrębne KRK dla Anglii/Irlandii Północnej, Walii i Szkocji. Belgia ma oddzielne KRK dla Flandrii oraz dla wspólnot francusko- i niemieckojęzycznych.

⁽²⁾ 34 kraje, o których mowa, to 27 państw członkowskich EU oraz Bułgaria, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Włochy, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Chorwacja, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Niemcy, Holandia, Grecja, Węgry, Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Turcja. Szwajcaria prowadzi prace nad KRK i prawdopodobnie włączy się w działania europejskie w tym zakresie w 2012 roku.

⁽³⁾ Dostępny na stronie:
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6112_en.pdf

⁽⁴⁾ Zob. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm

może to oznaczać poważne zmiany, jak np. opracowanie nowych ścieżek i programów kształcenia lub zmianę roli czy obowiązków interesariuszy. Inne kraje, np. Dania i Holandia, uważają swoje KRK za ramy komunikacji, dzięki którym będzie możliwe udoskonalenie opisów obecnych systemów kwalifikacji oraz pokazanie istniejących opcji zarówno uczącym się, jak i decydentom politycznym. W efekcie oznacza to, że już istniejące możliwości będą lepiej wykorzystywane.

KRK we Francji i Wielkiej Brytanii (Anglia/Irlandia Północna) spełniają rolę regulacyjną, natomiast kilka innych nowych KRK będzie „weryfikatorami” świadectw i dyplomów uzyskanych poza publicznym systemem kształcenia. W takim przypadku, np. w krajach skandynawskich, KRK będą odgrywać niezależną rolę w zdefiniowaniu zakresu krajowego systemu kwalifikacji.

Kształt KRK

Około 26 krajów opracowało lub przyjęło 8 poziomów KRK, czyli zastosowało inne rozwiązanie, niż przyjęte wcześniej przez inne kraje. Na przykład KRK w Irlandii wyróżnia 10 poziomów, a w Wielkiej Brytanii (Szkocja) - 12. We Francji KRK są obecnie modyfikowane i zamiast 5 będą miały 8 poziomów. Wśród ostatnio wprowadzanych Krajowych Ram Kwalifikacji Islandia i Norwegia przyjęły 7 poziomów, a Słowenia zaproponowała 10.

Niektóre kraje, na przykład Holandia i Wielka Brytania (Anglia/Irlandia Północna i Walia), wprowadziły do Ram Krajowych poziom wejścia (lub dostępu), uwzględniający podstawowy poziom kształcenia (niższy niż Poziom 1 ERK). Poziom wejścia opisuje i uwzględnia odbyty rodzaj nauki, który sam w sobie nie daje pełnej kwalifikacji, lecz może umożliwić jej uzyskanie w połączeniu z innym rodzajem kształcenia. Z takiego podejścia może skorzystać wiele osób, np. uczniowie doświadczający trudności w nauce lub przerywający naukę szkolną.

Opracowanie deskryptorów poziomu opartych na efektach uczenia się okazało się wyzwaniem dla wszystkich krajów. Dobrze pokazuje to przykład Niemiec i Holandii, gdzie na plan pierwszy wysunęła się zależność między teorią (wiedzą) i praktyką (umiejętnościami i kompetencjami), bezpośrednio związana z kwestią, czy kształcenie ogólne i zawodowe na szczeblu ponadgimnazjalnym należałoby umieścić na jednakowym poziomie.

W sumie można stwierdzić, iż kraje włożyły wiele wysiłku w zaadaptowanie deskryptorów ERK do swojej sytuacji i potrzeb. Na przykład widoczna jest tendencja, by rozszerzyć aspekt ERK dotyczący „kompetencji” tak, by w większym stopniu uwzględniał

on kompetencje komunikacyjne, społeczne i zawodowe. Grupa krajów, przede wszystkim Niemcy, Holandia i Słowenia, w swoich KRK odnosi się bardziej do kompetencji, niż do efektów uczenia się. Kraje te uważają kompetencje za całościową koncepcję odnoszącą się do zdolności jednostki do korzystania - w sposób przez nią kontrolowany - z wiedzy, umiejętności, postaw i innego potencjału, np. osobistego, społecznego i metodologicznego zarówno w pracy, jak i w nauce oraz dla osobistego i zawodowego rozwoju.

Większość KRK obejmuje wszystkie oficjalnie uznawane kwalifikacje (kształcenie ogólne, wyższe i zawodowe) wydawane przez władze krajowe. Wiele krajów, takich jak Dania, Finlandia, Holandia, Norwegia i Szwecja, zamierza włączyć do KRK świadectwa i dyplomy wydawane przez przedsiębiorstwa bądź sektory, które w chwili obecnej nie są uznawane za „oficjalne” kwalifikacje. Jest to istotna zmiana, dzięki której uczący się mogą zobaczyć, w jaki sposób efekty kształcenia odbywającego się w różnych kontekstach, publicznych bądź prywatnych, są ze sobą powiązane i dają się łączyć.

Stan prac w październiku 2011 roku

Ogólna zgoda co do wagi i wartości Europejskich Ram Kwalifikacji zainspirowała nieprzerwany rozwój KRK w całej Europie. Chociaż istnieją pewne różnice między poszczególnymi krajami, to nie ma sporu dotyczącego podstawowych zasad i rozwiązań. KRK powstawały w następujących etapach ogólnych:

- **Konceptualizacja i kształt:** kraje analizują i definiują uzasadnienie i cele ogólne KRK.
- **Konsultacje i testowanie:** projekt KRK zostaje przedstawiony szerokiemu gronu interesariuszy i następnie jest z nimi omawiany, zwykle w formie publicznych konsultacji.
- **Formalne wprowadzenie/przyjęcie:** KRK zostają przyjęte, zwykle w formie rozporządzenia, ustawy bądź umowy między interesariuszami.
- **Wdrożenie w praktyce:** rozpoczyna się stosowanie KRK: instytucje muszą stosować się do nowych metod i struktur. Potencjalni użytkownicy końcowi są informowani o celach i zaletach KRK. W ostatecznym rozrachunku KRK muszą przynosić korzyści użytkownikom końcowym - jednostkom i pracodawcom.

Ogólne zmiany dotyczące KRK, wynikające z ostatniego badania Cedefop, są przedstawione w Ramce 2.

Ramka 2. KRK w Europie w liczbach

- 28 krajów opracowuje lub już opracowało kompleksowe KRK, obejmujące wszystkie rodzaje i poziomy kwalifikacji. Czechy, Włochy, Była Jugosłowiańska Republika Jugosławii i Liechtenstein muszą jeszcze podjąć decyzję o zakresie i architekturze swoich KRK;
- KRK w Czechach, Francji, Wielkiej Brytanii (Anglia/Irlandia Północna) i Włoszech obejmują ograniczony zakres rodzajów i poziomów kwalifikacji lub składają się z odrębnych Ram dotyczących poszczególnych elementów systemu kształcenia, bez ściśle określonych powiązań między nimi;
- 26 krajów zaproponowało lub wybrało ramy składające się z 8 poziomów. KRK w pozostałych 8 krajach przewidują 5, 7, 9, 10 lub 12 poziomów;
- Przy definiowaniu deskryptorów poziomu wszystkie kraje wykorzystują podejście oparte na efektach kształcenia;
- 14 krajów już oficjalnie przyjęło KRK;
- Francja, Irlandia, Malta i Wielka Brytania już wdrożyły KRK w całości. Mniej więcej 10 innych krajów obecnie rozpoczyna pierwszą fazę wdrażania.

Jednocześnie wyrażane są pewne obawy, np. takie, iż Ramy Kwalifikacji są promowane na podstawie zbyt skromnych przesłanek a także, iż są one w niewystarczającym stopniu dostosowane do warunków i potrzeb poszczególnych krajów.

Kształt KRK zdaje się uwzględniać te obawy. Podstawowe, wspólne zasady KRK umożliwiają porównania oraz dialog; jednocześnie poszczególne kraje same nadają swoim Ramom własną, unikalną treść.

Od samego początku w wielu krajach przygotowaniu KRK towarzyszyły ożywione dyskusje dotyczące takich kwestii jak np. rozumienie efektów uczenia się czy stosowanie tych zasad w dzisiejszym systemie kształcenia. Debata dotyczyła także wypracowania wspólnego rozumienia wartości i przyszłości kształcenia, a nie tylko technicznych dyskusji na temat przyjęcia określonej struktury lub liczby poziomów. Zdobyto też cenne doświadczenia, które zostaną wykorzystane podczas dalszych prac nad opracowaniem i wdrożeniem KRK (Ramka 3).

Oddziaływanie KRK

Chociaż prawdą jest, iż ramy kwalifikacji dopiero powstają, już można znaleźć dowody na ich oddziaływanie. Na szczęblu europejskim można mówić o solidnym wsparciu dla wspólnych europejskich ram odniesienia, do których większość krajów przystąpi do końca 2012 roku.

Także na szczęblu krajowym KRK dostarczają bodźców do zmian. Zazwyczaj poszczególne części systemu edukacji – kształcenie ogólne, wyższe i zawodowe – mają odrębne systemy zarządzania. Koncepcja szeroko zakrojonych Ram zainspirowała

różne kraje do poszukiwania silniejszych powiązań między tymi podsystemami, zwłaszcza między edukacją zawodową i edukacją o profilu akademickim. Wzmocnienie tych powiązań może zmniejszyć bariery w dostępie do kształcenia i ułatwić uczącym się przechodzenie pomiędzy różnymi poziomami i rodzajami kształcenia.

Opracowanie KRK wymagało zaangażowania szerszego niż zwykle grona interesariuszy, wywodzących się z publicznego i prywatnego sektora edukacji i szkoleń oraz rynku pracy. Może to mieć wpływ na charakter i kierunek debaty na temat edukacji, gdyż daje interesariuszom szerszą perspektywę oraz pozwala przeanalizować wzajemne oddziaływania i zależności, np. między poszczególnymi sektorami oraz instytucjami.

Wiele krajów poprzez KRK propaguje wykorzystywanie efektów kształcenia. Postępy we wprowadzaniu koncepcji efektów kształcenia widać przede wszystkim we wstępnym kształceniu zawodowym oraz szkolnictwie wyższym. W niektórych krajach kształcenie ogólne pod tym względem pozostaje w tyle, choć i tak dokonują się pewne zmiany.

Ramka 3. Opracowanie i wdrażanie KRK: wstępne wnioski

- Wdrażanie KRK wymaga czasu, pozwalającego na zrozumienie najważniejszych pojęć oraz dokonanie się zmiany w myśleniu (zmiany kulturowej);
- Zaangażowanie interesariuszy jest istotne na wszystkich szczeblach procesu, by zapewnić poczucie współodpowiedzialności za jego przebieg;
- Opracowanie KRK to proces zachodzący stopniowo (iteracyjny), w którym istniejący system edukacji i szkoleń oraz KRK z czasem stają się coraz lepiej ze sobą zestrojone;
- Niezbędna jest równowaga we wdrażaniu KRK w ramach poszczególnych elementów systemu edukacji, jak i pomiędzy nimi (na przykład między różnymi rodzajami kształcenia zawodowego oraz kształceniem ogólnym i wyższym);
- KRK muszą być na tyle elastyczne, by uwzględnić różnorodne rodzaje kształcenia;
- KRK mogą bardziej umożliwiać zmiany niż je wymuszać; muszą być też zharmonizowane z innymi wymogami instytucjonalnymi i polityką działania.

Krajowe Ramy Kwalifikacji tworzą nową wartość, gdyż zapewniają niezależny punkt odniesienia umożliwiający nie tylko porównywanie posiadanych kwalifikacji, ale też ich doskonalenie. W Finlandii środowiska związane ze szkolnictwem wyższym uważają nowowprowadzone KRK i ich deskryptory za obiektywny punkt odniesienia służący dialogowi i podnoszeniu jakości.

Wiele niedawno wprowadzonych KRK dopiero zaczyna wywierać wpływ na użytkowników końcowych - jednostki i pracodawców – ale można już mówić o pewnych pozytywnych zmianach ⁽⁵⁾.

Wyzwania stojące przed KRK

W sytuacji, KRK wchodzi w fazę realizacji w coraz większej liczbie krajów, powodzenie projektu wymaga stawienia czoła kilku związanym z tym wyzwaniom.

Istotne jest, aby poszczególne kraje w precyzyjny sposób uzasadniły określone przypisanie kwalifikacji do poziomów zarówno w ERK, jak i KRK. Decyzje na szczeblu krajowym muszą odzwierciedlać faktyczne efekty kształcenia dla poszczególnych kwalifikacji. Jest to niezbędne do zapewnienia zaufania pomiędzy krajami. Ze względu na kluczową rolę, jaką odgrywają KRK w powiązaniu krajowych systemów kwalifikacji z ERK, bez takiego zaufania wpływ ERK na promowanie mobilności w Europie zostanie poważnie ograniczony. Zasadnicze znaczenie w budowaniu akceptacji i zaufania ma zapewnianie jakości.

Deskryptory powinny być ściśle skorelowane z zagadnieniami dotyczącymi określonych efektów kształcenia. Powodzenie i oddziaływanie KRK w dużym stopniu zależy od przestawienia się na myślenie w kategoriach efektów uczenia się. Dokończenie prac nad deskryptorami szczebla krajowego w większości krajów powinno odzwierciedlać sytuację, w której efekty kształcenia są rzeczywiście stosowane oraz uwzględniają standardy, programy nauczania oraz metody oceny i uczenia się. Wymiana doświadczeń na szczeblu krajowym i europejskim pomoże uzyskać wiedzę o tym, jak definiować i opisywać efekty uczenia się w optymalny sposób.

Innym kluczowym wyzwaniem jest konieczność zwiększenia zaangażowania i uczestnictwa instytucji oświatowych w debacie dotyczącej praktycznego „zestrojenia” zmian w KRK z systemem edukacji i szkoleń.

Jeżeli KRK mają odgrywać rolę łączącą lub integrującą, Ramy powinny w klarowny sposób przedstawiać wzajemne oddziaływania między różnymi poziomami i elementami systemu edukacji. Wysiłki podejmowane w Polsce w celu zdefiniowania spójnych deskryptorów poziomu na szczeblu krajowym, a także dla poszczególnych podsystemów (kształcenie ogólne, zawodowe i akademickie) powinny umożliwić KRK zmniejszanie barier w systemie edukacji i szkoleń. Walidacja (potwierdzenie) kształcenia nieformalnego i pozaformalnego (incydentalnego) odzwierciedlona w KRK może pomóc

usprawnić powiązania między różnymi poziomami i rodzajami kwalifikacji oraz ułatwi zainteresowanym zrozumienie, wybór i poruszanie się między różnymi rodzajami i poziomami kształcenia.

Niezależnie od tego, czy różne kraje uważają swoje KRK za narzędzia służące reformie czy też komunikacji, Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji zmieniają sposób patrzenia na edukację i szkolenia.

Przez to, iż Ramy Kwalifikacji narzucają szerszą perspektywę oraz kompleksowe ujęcie systemu edukacji i szkoleń, propagują ideę uczenia się przez całe życie.

CEDEFOPEuropejskie Centrum Rozwoju
Szkolenia Zawodowego**Nota informacyjna** – 9064 PL

Kat.-Nr.: TI-BB-11-007-PL-N

ISBN 978-92-896-0784-1, doi: 10.2801/77421

© Europejskie Centrum Rozwoju Szkolenia Zawodowego, 2011 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Notatki informacyjne są publikowane w językach niemieckim, greckim, angielskim, hiszpańskim, francuskim i włoskim. Aby otrzymywać je regularnie należy wysłać wiadomość e-mail na adres: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Inne notatki informacyjne i publikacje Cedefop są dostępne pod adresem: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

P.O Box 22427, 55102 Thessaloniki, GRECJA
Europe 123, Thessaloniki, GRECJA
Tel. +30 2310490111, Faks +30 2310490020
E-Mail: <mailto:info@cedefop.europa.eu>

visit our portal www.cedefop.europa.eu

⁽⁵⁾ <http://en.iu.dk/transparency/qualifications-frameworks>